

Tereza Bocková
Voseo, jeho vývoj a současnost
(posudek oponenta diplomové práce)

Mluví-li se o rozdílech mezi španělskou a hispanoamerickou španělštinou, pozornost je většinou věnována fonetickým a lexikálním záležitostem. Je tomu tak proto, že v oblasti morfosyntaktické nalezneme jen málo strukturních rozdílů, které by byly zároveň systémové povahy. Jeden výrazný ale přece jenom existuje: vývoj španělštiny vedl ke vzniku různých typů oslovení druhé osoby v komunikaci, jež se odrážejí ve zvláštích v zájmeném a slovesném systému. Historicky a okrajově i dnes se tyto zvláštnosti týkají i evropské španělštiny, ale charakteristické jsou především pro španělštinu americkou. Nejvýraznější typ těchto odlišností se nazývá *voseo* a je předmětem předkládané diplomové práce Terezy Bockové. Budiž řečeno úvodem, že diplomantka zasazuje fenomén do správných diachronních a synchronních souvislostí a analyzuje ho v kontextu ostatních typů oslovení druhé osoby v dnešní španělštině.

Práce je členěna do 12 kapitol a vzhledem k tématu je pochopitelně z větší části teoretické povahy. Po úvodní kapitole, uvádějící čtenáře do problematiky, autorka nejprve obecně charakterizuje způsoby oslovení ve španělsky mluvícím světě (kapitola 2) a srovnává zájmený systém ve Španělsku a v Hispánské Americe (kap. 3). Další kapitoly jsou již věnovány výslovně *voseu*: jeho typům (kapitola 4), geografickému rozšíření (kapitola 5), jeho sociolingvistickým aspektům (kapitola 6) a konečně pronominálnímu (kapitola 7) a slovesnému (kapitola 8) paradigmatu *vosea*. Pro chápání zkoumaného jevu je zásadně důležitá devátá kapitola, která stručně vysvětluje vznik a vývoj španělštiny a pochopitelně přitom začíná už u latiny. Na historii se částečně zaměřuje též kapitola desátá, která sleduje interpretaci *vosea* v mluvnících španělštiny od gramatiky Nebrijovy po současnost. Nejvýraznější osobní přínos autorčin je obsažen v kapitole jedenácté, již lze částečně považovat za praktickou, materiálovou: autorka v ní charakterizuje jednotlivé hispanoamerické země, pokud jde o výskyt *vosea*, a poznatky ze sekundární literatury ověřuje na údajích ze španělského jednojazyčného korpusu CREA. Poslední, dvanáctá kapitola v průřezu shrnuje nejdůležitější výsledky práce.

Povaha tématu v jistém smyslu předurčuje některé charakteristiky práce: předpokládá orientaci nejen v současném systému *vosea*, ale též v celém vývoji španělštiny. Zároveň vyžaduje dobrou znalost sekundární literatury: obsáhnout téma do značné míry znamená obsáhnout známá fakta, tj. znát relevantní sekundární literaturu. S oběma těmito požadavky se diplomantka vyrovnala dobře.

Rubem zmiňované nutné závislosti na faktech zjištěných ze sekundární literatury je skutečnost, že téma poskytuje na úrovni diplomové práce jen malý prostor pro očekávaný vlastní přínos, spočívající např. v rozboru materiálu. Autorka se sama zmiňuje o tom, že podrobnější výzkum by vyžadoval terénní práci přímo na místě, což je u diplomové práce jen těžko představitelné. Autorčinou logickou volbou v takové

situaci bylo, že vedle shromáždění informací o současném stavu vědění o *voseu* – což je ostatně také hodnotný osobní přínos – využije materiálu z jazykového korpusu. Sama si je vědoma, že tato data jsou spíše zajímavou ilustrací, zajímavým doplňkem převzatých teoretických poznatků než zásadní analýzou nebo dokonce relevantní výpovědí o frekvenci *vosea* ve studovaných oblastech. Každému, kdo je obeznámen se současnými korpusy španělštiny, je jasné, že tomu jen těžko mohlo být jinak: není mi znám žádný dostatečně velký současný španělský korpus, který by mohl poskytnout více údajů. Problém korpusu CREA je dvojnásobný: jednak jde o korpus nesespecializovaný, odrážející převážně psaný jazyk. Z toho vyplývá – jak ostatně píše sama diplomantka – že v něm bude *voseo* zastoupeno méně, aniž by to říkalo mnoho o jeho skutečné frekvenci. Druhou potíží CREA jsou nedostatečné vyhledávací nástroje, umožňující vyhledávat jen konkrétní slovesné formy. Vezmeme-li v úvahu obě tato omezení, můžeme shrnout, že v praktické části práce udělala autorka v zásadě vše, co bylo možné, a pokud by se čtenáři tyto údaje zdály nedostatečné, je to dáno omezeními korpusu.

Shrnu-li to: obecně se domnívám, že se Tereza Bocková úspěšně vyrovnala s nástrahami tématu i metodologickými obtížemi korpusového přístupu a napsala velmi solidní diplomovou práci.

Komentáře k jednotlivostem a náměty k obhajobě:

- Úvodní obecný výklad o oslovování a komunikaci je velmi stručný, a proto trochu zjednodušený. Moderní pragmaticky a pragmalingvisticky zaměřené práce zasazují téma oslovování do propracovanějšího obecného kontextu. Obvykle se mluví o dvou paralelních škálách – škále sociálně-hierarchické, odrážející možné vztahy mezi mluvčími a faktory, jež je ovlivňují, a škále jazykové, tj. škále prostředků, které má daný jazyk k vyjádření těchto významů. Vzájemný vztah těchto škál lze jen těžko komentovat obecně, vždy je třeba mluvit o konkrétním jazyku. Bez vědomí těchto souvislostí lze např. jen obtížně srovnávat situaci v češtině a španělštině.
- Na s. 13 autorka mluví o tom, že španělské texty jsou v korpusu zastoupeny mnohem více než americké. Ve skutečnosti je poměr evropských a neevropských textů rovnoměrný.
- Na s. 41 autorka posuzuje výskyt forem *vosea* napříč časem. K tomu je třeba poznamenat, že korpus CREA roste postupně a nerovnoměrně, „subkorpusy“ z jednotlivých pětiletí nejsou stejně rozsáhlé – jednotlivá období tedy nelze porovnávat takto mechanicky, je třeba vzít v úvahu velikost příslušného subkorpusu.
- Výskyt *vosea* v jednotlivých zemích mezi sebou autorka správně nesrovnává. Pro neinformovaného čtenáře možná bylo na místě uvést, že velikost subkorpusů jednotlivých amerických oblastí není stejná.
- Období posledních let není v korpusu CREA zahrnuto. Autorka se možná mohla podívat na zcela nový korpus Corpes XXI, jímž RAE nahrazuje dosavadní

korpus CREA. Platí nicméně, že přestože jsou jeho vyhledávací nástroje dokonalejší, vyhledávač neumožňuje položit obecný dotaz vyhledávací tvary *vosea*, takže konzultace by pouze přinesla data novější, nikoli však kvalitativně hodnotnější.

- Otázka k bibliografii: není mi zcela jasné, zda u nové normativní mluvnice autorka pracovala se stručnou (*Manual*) nebo základní verzí.
- Z obsahového hlediska mi v práci chybí zmínka o polycentrické povaze současné normy, tak jak ji předkládá zmiňovaná nová gramatika. Tento pojem je naprosto klíčový, protože v jeho světle je lépe pochopitelná autorčina poznámka o tom, že dnešní norma *voseo* připouští. Polycentricnost se odráží v tom, že v mnoha oblastech je *voseo* chápáno jako jev tvořící pevnou součást tamního „spisovného“, „standardního“ jazyka, a proto se tvary *vosea* objevují i v tabulkách se slovesnými konjugacemi.
- Poznámka o 40 vyšších gramatikách (s. 37) je a není přesná: ne všechny tyto gramatiky jsou novými verzemi, jde i o reedice. Srovnávat normativní interpretaci *vosea* v těchto gramatikách a v nejnovější gramatice lze jen s vědomím zásadního rozdílu chápání normy: až nejnovější gramatika jednoznačně opouští od vnímání evropské španělštiny jako základní, určující varianty.

Z formálního hlediska je práce připravena velmi pečlivě.

Celkově jde o velmi poctivou, pečlivě připravenou práci, přinášející úplnou základní informaci o *voseu* v dnešní španělštině. Plně ji doporučuji k obhajobě, a přestože v ní nacházím některá diskutabilní místa, předběžně ji hodnotím stupněm *výborně*.

V Praze dne 6. června 2014

doc. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.